

жаний для хворого смертельний наслідок;

2) "самогубство за допомогою лікаря" – відбувається, коли лікар лише допомагає невиліковному хворому покінчити з життям;

3) власне активна евтаназія – може відбуватися і без допомоги лікаря. Пацієнт сам включає прилад, який приводить його до швидкої й безболісної смерті, інакше кажучи, сам накладає на себе руки.

При створенні кримінально-правової норми про евтаназію, необхідно дати чітке визначення даного поняття і встановити певні кваліфікуючі ознаки в залежності від наведених вище видів. Що стосується покарання за цей злочин, то максимальні його межі повинні відповідати покаранню за умисне вбивство при пом'якшуючих обставинах.

Ми усвідомлюємо, що розглянута проблема містить ще багато не вирішених питань і є дискусійною, проте розраховуємо, що з часом вона в Україні буде вирішена, адже процес законотворення триває весь час.

Потрібно також враховувати, що абсолютна недопустимість евтаназії в нашій країні не позбавляє думок, пов'язаних із стражданнями невиліковно хворих людей. Не можна тримати лише в рамках Кримінального кодексу проблеми, які весь час були дилемами багатьох суспільств, оскільки вписувались як в межі злочину, так і гуманізму. Досліджен-

ня даної теми, на наш погляд, є нагальною потребою не тільки вітчизняного чи зарубіжного кримінального права, а й для усієї держави.

ЛІТЕРАТУРА

1. Мельников Д., Черная Л. Тайны гестапо. Империя смерти. -М.: Вече, 2000. –480 с.
2. Сергеев Ю., Смирнова И. «Хорошая смерть»... Правовой и моральный аспекты эвтаназии // Правозащитник. –1998. -№ 1.
3. Кримінальне право України: Особлива частина. Підручник /Г.В. Андрусів, П.П. Андрушко, С.Я. Лихова та інші; За ред. П.С. Матишевського та ін. – К.: Юрінком Інтер, 1999. –896 с.
4. Кодексы Польши: Уголовный кодекс. Уголовно-процессуальный кодекс (выдержки). Уголовно-исполнительный кодекс. –М., 1998. –179 с.
5. Уголовное право: Особенная часть. Учебник /Отв. ред. И.Я. Козаченко, З.А. Незнамова, Г.П. Новоселов. –М.: НОРМА-ИНФРА·М, 1998. –768 с.
6. Сравнительная таблица статей уголовных кодексов стран-участниц Содружества Независимых Государств: Учебное пособие /Сост. Ю.А. Зюбанов. –М.: Изд-во МНЭПУ, 2000. –68 с.

Надійшла до редколегії 23.07.2002

ПРИМАЧЕНКО В.Ф. ПРОБЛЕМА ЭВТАНАЗИИ В УГОЛОВНОМ ПРАВЕ УКРАИНЫ

Рассмотрена проблема уголовно-правового определения эвтаназии и его закрепления в Уголовном кодексе Украины как одного из привилегированных убийств.

PRIMACHENKO V.F. A PROBLEM «EUTHANASIA» IN CRIMINAL LAW OF UKRAINE

The problem of criminal-legal definition «euthanasia» and its fastening in the Criminal Code of Ukraine as one of privileged killings is reviewed.

УДК 340.134

І.К. СЕЗОНОВА, канд. техн. наук, доц.,
С.М. ГЛАЗЬКО

Національний університет внутрішніх справ

ЮРИДИЧНА ТЕХНІКА ЯК ЗАСІБ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАБІЛЬНОСТІ НОРМОТВОРЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Розглянута сукупність правил, засобів і прийомів розробки, оформлення і систематизації юридичних документів з метою досягнення їхньої ясності, зрозумілості й ефективності, що складають сутність юридичної техніки.

Процес реорганізації законодавства України передбачає підвищення ефективності виконання законодавчих функцій для забезпечення якісної роботи з прийняття належних нормативно-правових актів. Від закладеної в них регулятивної дії залежать перспективи функціонування усього суспільства.

Проблеми вдосконалення законодавчої діяльнос-

ті та поліпшення юридичної техніки вимагають, передусім, активізації відповідних теоретичних досліджень, а також їх практичного втілення в правотворчий процес.

Суттєвим недоліком правотворчого процесу є відсутність єдиних критеріїв при виробленні та виборі форми нормативно-правових актів. Зокрема, не

зовсім зрозуміло, чому в одних випадках певне коло правових відносин регулюється законом, в інших - президентськими указами, урядовими постановами, відомчими нормативно-правовими актами та нормативно-правовими актами органів місцевого самоврядування.

Протиборство закону та указу руйнує нормальне функціонування усієї системи чинних нормативно-правових актів. В одному випадку закон встановлює досить абстрактні принципи регулювання тих чи інших відносин, в іншому - законодавча деталізація зводиться до рівня відомчої інструкції. Як зауважують деякі вчені [1], нормативно-правові акти сьогодні грають роль лебедя, рака і щуки.

Одним з напрямків забезпечення стабільності нормотворчої діяльності є вдосконалення юридичної техніки, тобто способів вироблення юридичних положень, що формулюються в нормативних актах. У цьому розумінні юридична техніка, будучи в достатньому ступені розробленою, стає дисциплінуючим фактором, бар'єром, перешкодою на шляху абстрактних прагнень чи самоуправних дій [2]. Вона дає знання про конкретні умови оформлення якогонебудь юридичного документа та здійснення певної дії, дозволяє передбачати правові наслідки, що випливають з визначеного юридичного факту.

У більш прикладному плані про важливість юридичної техніки міркують і закордонні фахівці [3]. Як відомо, однією з цілей юридичної освіти є навчити правознавців думати, говорити і писати юридично правильно. В цій діяльності недостатньо одного лише аналізу юридичної ситуації - необхідно ще відповідним чином викласти його результати. Багато хто думає, що головне в нормотворчій діяльності - усний виклад. Але сучасна юридична практика робить більший акцент на письмовому викладі, бо чудової юридичної проникливості навіть укупі з відмінними ораторськими здібностями рідко буває досить. Велика частина часу практикуючого юриста проходить за складанням різних юридичних документів: листів, запитів, заповітів, договорів, статутів і інших документів. Тому логічно припустити, що для того, щоб уміти складати такі документи, необхідно володіти технікою юридичного письма (прийомами юридичної техніки).

Юридичну техніку в широкому розумінні можна визначити як сукупність засобів і методів, за допомогою яких намічені владними органами цивільного суспільства цілі, укладаються в русло правових норм та досягаються шляхом діючого виконання цих норм [4].

Юридична техніка у вузькому розумінні обмежується питаннями, що визначають чи уточнюють умови використання мови права і структури юридичного міркування, а також різними технічними прийомами, засобами і правилами. Можна виділити

основні аспекти юридичної техніки: сукупність засобів (юридична термінологія, юридичні конструкції) і прийомів (прийоми викладу юридичних норм, система відсилань і т.д.) технічного порядку; правила найбільш раціонального складання і правильного викладу правових актів.

У даній праці під юридичною технікою розуміється сукупність правил, засобів і прийомів розробки, оформлення і систематизації юридичних документів з метою досягнення їхньої ясності, зрозумілості й ефективності. Таким чином, об'єктом юридичної техніки є текст юридичного документа, у відношенні якого застосовуються інтелектуальні зусилля нормотворця. Саме останній і використовує різні правила і прийоми підготовки юридичних документів.

Власне кажучи, юридична техніка являє собою так звані ділові звичаї, тобто дії і прийоми, що склалися в ході правотворчої діяльності. Вони можуть бути закріплені в спеціальних нормативних актах, але можуть діяти і на підставі звичаїв, що склалися. Правила підготовки текстів юридичних документів дуже різноманітні і численні.

Юридична техніка повинна відповідати наступним основним вимогам [5]:

- регулюванню відповідної сфери відносин у досить повному обсязі;
- конкретності регулювання; неприпустимості декларативності;
- логічному викладу матеріалу, зв'язку нормативних розпоряджень між собою;
- правильному використанню юридичних конструкцій;
- виправданому використанню тих чи інших засобів викладу елементів правових норм;
- недоцільності повторення положень, викладених у нормативно-правових актах органів влади вищестоящего рівня;
- точності і визначеності щодо юридичної форми документа: формулювань, виражень, окремих термінів;
- ясності і доступності мови для адресата при викладі документів;
- використанню апробованих, сталих термінів і виражень, що мають широке застосування;
- максимальній економічності, оптимальній ємності, компактності формулювань;
- системності побудови документів: цілісності, збалансованості, внутрішнього зв'язку і взаємозалежності усіх частин, логічній послідовності викладу;
- уніфікації, однаковості форми і структури юридичного документа, способів викладу правових розпоряджень.

Таким чином, правильне використання прийомів юридичної техніки засновано на єдності форми і

змісту юридичного документа, його "духу" і "букви".

Приведемо деякі рекомендації по правильному використанню прийомів юридичної техніки.

1. *Правильне і повне використання юридичних конструкцій.*

Юридичні конструкції — це своєрідні модельні побудови прав, обов'язків, відповідальності, їхні типові схеми, у які вкладається "юридичний матеріал". Так, у кримінальному праві діє принцип презумпції невинності, у цивільному праві — принцип презумпції винності. Виходячи з цих принципів усі учасники правовідносин наділяються відповідним обсягом прав і обов'язків.

Приклад. Відповідно до цивільного законодавства "Організації і громадяни, діяльність яких пов'язана з підвищеною небезпекою для оточення (транспортні організації, промислові підприємства, будови, власники автомобілів та ін.), зобов'язані відшкодувати шкоду, заподіяну джерелом підвищеної небезпеки, якщо не доведуть, що шкода виникла внаслідок непереборної сили або умислу потерпілого" (ст. 450 ЦК України). Таким чином, відповідно до приведеної юридичної конструкції тягар доведення лягає на відповідача. Це визначає зміст відповідного юридичного документа (позову), позиції сторін у справі.

Правильне використання юридичних конструкцій виявляється, зокрема, у стилі їхнього викладу.

Приклад. У кримінальному праві принцип законності трактується як "караність правопорушника" (ч. 3 ст. 3 КК України), в адміністративному — як "вплив на правопорушника" (ст. 7 КоАП). У кримінальному праві при залученні до відповідальності використовується термін "покарання", в адміністративному — "стягнення".

2. *Використання правових принципів.* Презумпція — це визнання чи наявність відсутності визначених фактів, зв'язків, обставин і т.п. До засобів юридичної техніки можна віднести тільки незаперечні презумпції.

Приклад. Презумпція невинності в кримінальному праві, презумпція недієздатності особи, що не досягла визначеного законом віку.

3. *Використання правових фікцій,* тобто неіснуючого положення, визнаного законодавцем існуючим і ставшим у силу цього загальнообов'язковим.

Приклад. У відповідності зі ст. 21 ЦК України днем смерті громадянина, оголошеного померлим, вважається день набуття законної сили рішення суду про оголошення його померлим.

Необхідність фікцій обумовлена тим, що вони вносять чіткість і визначеність у регулювання суспільних відносин, у правове положення особистості.

4. *Послідовна диференціація норм матеріалу.* Переважна більшість правових актів має потребу у

внутрішньому розподілі нормативного матеріалу. Первинною структурною одиницею підрозділу нормативного акта є стаття, іноді використовуються терміни "пункт" чи "параграф". Стаття повинна охоплювати однорідний матеріал. Стаття, що включає кілька юридичних розпоряджень, має внутрішні підрозділи, що звичайно починаються з нового рядка і називаються частинами, рідше — абзацами. Підрозділи усередині єдиного нормативного положення (наприклад, при перерахуванні) іменуються звичайно пунктами.

5. *Єдність і внутрішня логіка нормативного документа.* Матеріал у нормативному документі повинний бути погоджений у всіх частинах і розташований у логічній послідовності. Нормативні документи не тільки не повинні мати яких-небудь протиріч, але і бути єдиними з погляду застосованих засобів юридичної техніки (нормативний виклад, юридичні конструкції, галузева типізація, термінологія).

Крім того, нормативний документ потребує і зовнішньої єдності.

6. *Забезпечення необхідної зручності у використанні нормативного документа.* У нормативних документах варто уникати приміток до статей. Особливу увагу варто приділяти заголовкам (назвам) розділів, глав, статей. Заголовок виконує роль офіційного резюме змісту всього документа чи його частини. Тому варто звертати увагу на відповідність заголовка змісту акта.

7. *Доступність і переконливість правових актів.* Це припускає максимальну простоту і зрозумілість мови документа. Велике значення має правильність вживання союзів, розділових знаків, порівнянь, образних виражень і т.д. Разом з тим стиль документа повинен забезпечити остаточну переконливість розпоряджень, що містяться в ньому. У ряді випадків у документ необхідно включати преамбулу, тобто вступну частину, у якій указуються ті чи інші обставини як привід створення документа, чи пояснення додатків (таблиці, схеми і т.п.).

Текст преамбули не повинний містити нормативні розпорядження. Норми, що включаються в преамбулу можуть бути тільки нормами-принципами чи нормами-деклараціями.

Отже, юридична техніка взагалі представляє необхідну складову єдиного процесу нормотворення і нормозастосування, в межах якою відбувається функціонування державного апарату будь-якої держави. Якщо розглядати нормотворчу діяльність державного апарату, то побачимо, що її необхідною складовою є нормотворча юридична техніка. Остання, представляючи спосіб вироблення юридичних норм, що формулюються в нормативних актах, підпорядковується, як було сказано, необхідності втілення у сукупності цих норм дійсного змісту юридичного закону як деякої нормативної цілісності, спрямова-

ної на встановлення єдиного правопорядку в суспільстві. Таке цільове визначення нормотворчої техніки передбачає, що юридичний закон як нормативний спосіб закріплення правил поведінки людей повинен бути реалізований найперше в нормативних актах загального характеру, якими є закони держави, що в усій сукупності нормативно-правових актів виступають як особлива форма безпосереднього вираження юридичного закону.

Законотворчість потребує від законодавця не лише відповідного рівня загальної і правової культури, але й спеціальних знань, навичок формувань і формулювання змісту законодавчих актів. Ці знання в юридичній теорії і практиці іменують *законодавчою технікою*, яка є певною системою вимог, методів і прийомів при створенні нормативно правових приписів, законів і підзаконних актів та їх систематизації. Динамізм економічних політичних і соціально-культурних потреб сучасного розвитку України, зумовлює нові завдання правового регулювання відповідних суспільних відносин. Важливим є, насамперед, гармонізація вітчизняних правових приписів з нормами європейського та міжнародного

права, здійснення порівняльного аналізу проектів законів, вдосконалення організаційних форм і процедур законотворення, дотримання при викладенні змісту закону логічної послідовності, професійних вимог що до його стилю і мови.

ЛІТЕРАТУРА

1. Чернобель Г.Т. Критерии разграничения законов и иных нормативно правовых актов // Проблемы законотворчества Российской Федерации. -М.: БЕК, 1993. -С.21-23.
2. Сандеуар П. Введение в право. -М.: Наука, 1994. -138 с.
3. Charrow Veda R., Erhardt Myra K., Charrow Robert P. Clear & Effective Legat Writing. Brown and Company. -1995.
4. Скакун О.Ф. Теория государства и права. -Х.: Консум, 2000. -703 с.
5. Шургина Е.С. Техника юридического письма. -М.: Дело, 2000. -270с.

Надійшла до редколегії 28.05.2002

СЕЗОНОВА И.К., ГЛАЗКО С.М. ЮРИДИЧЕСКАЯ ТЕХНИКА КАК СПОСОБ ОБЕСПЕЧЕНИЯ СТАБИЛЬНОСТИ НОРМОТВОРЧЕСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ

Рассмотрена совокупность правил, средств и приемов разработки, оформления и систематизации юридических документов в целях достижения их ясности, понятности и эффективности, представляющих сущность юридической техники.

SEZONOVA I.K., GLAZKO S.M. JURIDICAL ENGINEERING AS A WAY OF MAINTENANCE OF REPEATABILITY RIGHT CREATIVITY OF ACTIVITY

The designs and systematization of the juridical documents with the purposes of achievement of their clearness, clearness and efficiency presenting an essence of juridical engineering are reviewed set of rules, means and methods of mining.

УДК 343.326:343.341

М.В. СЕМИКІН

Донецький національний університет

КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВЕ ВИЗНАЧЕННЯ СТВОРЕННЯ ТЕРОРИСТИЧНОЇ ГРУПИ ЧИ ТЕРОРИСТИЧНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ

Розглянуто питання щодо кримінально-правового визначення створення терористичної групи чи терористичної організації, що передбачено у якості самостійного складу злочину в ч.4 ст.258 КК України. Визначено, які групи і організації слід визнавати терористичними і за створення яких саме терористичних груп доцільно встановлювати кримінальну відповідальність в окремому порядку.

Тероризм являє собою складне, багатовимірне явище, що посягає на різні охоронювані законом сфери життєдіяльності людей [1, с.9] і розглядається сучасною наукою у трьох аспектах: 1) як злочинне діяння, 2) як терористичні групи (організації) і 3) як терористичні доктрини [2, с.7, 12, 13-52].

Під тероризмом, як злочинним діянням, як правило, розуміють вчинення актів тероризму та інших злочинів терористичної спрямованості (терористичного характеру), тобто діянь, спрямованих на залякування населення з метою впливу на прийняття будь-якого рішення чи відмови від нього [1, с.31-63;